

Podobne ako spoločenské zmeny aj zmeny v jazyku prebiehajú na viacerých úrovniach a najvýraznejšie v jeho najotvorenejšom podsysteme, teda v lexike, a zároveň v makrocelkoch, akými sú text a diskurz, kde sa komunikačné preferencie a stratégie realizujú komplexne. Inovácie v slovnej zásobe sú síce iba časťou toho, čo na úrovni jazyka charakterizuje celý feministický diskurz, ale sú jeho veľmi dôsledne opracúvanými stavebnými kameňmi. Pomerne efektnejšie ako ich zamurovanie do nejakej (napr. slovotvornej) paradigmy sa javí ich rozloženie do mozaiky podľa významových súvislostí modifikovanej formy v pozmenenom spoločenskom kontexte.

Aká je teda základná inovácia v sémantickom poli ukrivdenosti?

Považujem za ňu funkčné sprecizovanie výrazov **sex (pohlavie)** a **gender (rod)**, ktoré týmto nadobúdajú terminologický charakter. Prvý termín označuje biologickú príslušnosť k istému pohlaviu, pričom možnosti sú iba dve: muž – žena. No gender predstavuje kultúrnu kategóriu v závislosti od toho, ako jedinec realizuje svoju biologickú dispozíciu v spoločnosti, teda do akej miery napĺňa niektorý z panujúcich stereotypov, sociálnych rolí, pričom varieta možnosti je tu podstatne širšia. Možno si túto v odbornej literatúre už akceptovanú dichotómiu predstaviť ako vertikálnu os, vedenú naprieč feministickým diskurzom. Je zjavné, že prevažná časť diskurzu sa tvorí práve na hornej časti od prieniku, teda na úrovni rodu (gender), kým na dolnej polovici (sex) operujú zväčša iba rôzne esencializmy a biologické determinizmy. Horizontála má na jednom póle rovnosť, identickosť a na druhom póle rozdielnosť, inakosť. Nulový bod, priesečník, predstavuje koncepciu **androgýnie**, niečo na spôsob rodovej neutralizácie.

Ako sa vo feministickom diskurze pomenúva dominujúci komunikačný priestor?

Všeobecne je to **mužský diskurz** (ako spoločensko-komunikačný priestor), kde sa realizujú typické mocenské stratégie, predovšetkým **androkracia**, **falokracia**, s viac alebo menej zjavnými prvkami **mizogýnie**. Ako konkrétne formy skrytého útlaku sa prezentujú **logocentrizmus** (dominancia racionality) a **falocentrizmus** (dominancia maskulinity). **Falologocentrizmus** je vo filozofickej reflexii J. Derridu neologickým výrazom pre vládu racionality, akejsi kombinácie logocentrizmu a falocentrizmu.

Ako sa pomenúva samotný prejav útlaku?

Okrem najvšeobecnejších a nešpecifikovaných výrazov ako **útlak**, **diskriminácia** alebo **vykorisťovanie** sú zaujímavé predovšetkým aktuálne neologizmy. Patrí k nim napr. výraz **sexploitácia (sexploitation)**, prekladaný ako sexuálne vykorisťovanie. Terminologický charakter postupne získalo v angličtine nociónálne spojenie **sexual harrasment**, čo v pre-

klade znamená sexuálne násilie, útlak, obťažovanie, ale do verejnosti preniká ako arogantný a nekorektný kalk **harašenie**. Známý je už aj výraz **sexizmus**, ktorý je tiež termínom pre sexuálne obťažovanie. Novším pomenovaním je **oppression**, ktoré sa v slovenskom diskurze objavuje v podobe **opresia**, označuje nátlak, tlak a nemá negatívne konotácie. Pribúdajú nové rozlíšenia foriem nátlaku, ako napr. **viktimizácia** (victim – obeť, obetovanie), **racionálne násilie**, **násilie erotickej dominancie**, **kultúrna hegemonia** a rekonštruované pojmy psychoanalýzy ako napr. **vytesnenie** (žien), **imprinting (vpečatenie)** ako dôsledok tlaku a pretrvávania stereotypov, **estrangement** (odcudzenie), **alienácia** (vyobcovanie), všetko to prispieva k diagnóze vzájomného vzťahu rodov, ku **komplementárnej schizmogenezé**, ktorá označuje tradíciu obojstranného podozrievania z nepochopenia jedného pohlavia druhým.

Ako je v súčasnom feministickom diskurze verbálne spracovaný pocit ukrivdenosti?

Je sémanticky zapracovaný do pomenovaní, ktoré majú pre ženy sebaidentifikačnú povahu. Charakterizuje ich väčšia alebo menšia metaforizácia a tzv. metafora **tieňa**, ktorá vyjadruje spôsob existencie ženského (tieňového) prvku v patriarchálnej spoločnosti. Vo vzťahu k lingvistike by sa jej mohla podobať napr. metafora **nulovej morfémy**. Slovenský feministický diskurz pozná kalkované združené pomenovania, ako napr. **neprítomné ženy (hidden women)**, **skupina bez hlasu (muted group)**, ako **problém bez mena (problem has no name)**, **marginalizované ženy**, **telo bez hlasu**, **neautentická kategória**, **odvodený človek**, **citové pracovníčky**, **reprodukčné pracovníčky** a iné, ktoré pre svoju metaforiku a expresivitu nezískali silu reprezentatívnych termínov.

Ako identifikuje feministický diskurz sebe vlastné javy?

Primárnou je zrejme idea novej, **rodovej demokracie**, **rodovej spravodlivosti** dosiahnuteľnej prostredníctvom **rodovej diferenciacie** a **individuácie**. Slovenčina pritom ponúka pomerne univerzálny systém grécko-latinských afixoidov, a tak sa oproti formantom *falo-*, *andro-* využívajú prvky *gyno-* (z gr. *gyné* – žena) alebo *gyneko-* (vzťahujúce sa na niečo ženské) na vyjadrenie vzťahu k fenoménu ženskosti. Reprezentuje to zároveň postup utvárania internacionálnych kompozít, ktorý sa považuje za jeden z najdynamickejších javov v súčasnej slovenčine (Horecký – Buzásyová – Bosák a kol., 1989, s. 231). K sebaidentifikačným a programovým pomenovaniam tohto typu patria **gynokracia**, **gynocentrizmus**, **gynomorfizmus** (spôsob stvárňovania špecificky ženských obsahov), **gynaesthesia/gynestézia** (holistické ženské nazeranie), **gynokritika** (smer v literárnej vede, založený na osobitostiach ženského čítania a interpretácie). Na roz-